

RAPORT Z KONTROLI
WZORCÓW UMOWNYCH
STOSOWANYCH
PRZEZ PRZEDSZKOLA NIEPUBLICZNE

Warszawa, maj 2008

Opracowanie:

Delegatura UOKiK we Wrocławiu

Spis treści

I. WSTĘP	4
1. CEL BADANIA	4
2. PODSTAWA PRAWNA BADANIA	4
3. PODSTAWOWE INFORMACJE DOTYCZĄCE PROWADZENIA PRZEDSZKOLI NIEPUBLICZNYCH	5
4. ZAKRES PRZEDMIOTOWY	6
5. ZAKRES PRZEDMIOTOWY	6
II. ANALIZA WZORCÓW UMÓW STOSOWANYCH PRZEZ PRZEDSZKOLA NIEPUBLICZNE..	8
1. POSTANOWIENIA NIEDOZWOLONE PRYZYNAJĄCE PRZEDSIĘBIORCY UPRAWNIENIE DO JEDNOSTRONNEGO Kształtowania umowy, niezależnie od woli konsumenta	8
<i>a) uprawniające przedsiębiorcę do zmiany umowy bez ważnej przyczyny wskazanej w umowie oraz przyznające mu uprawnienie do określenia lub podwyższenia ceny lub wynagrodzenia bez przyznania konsumentowi prawa odstąpienia od umowy</i>	<i>8</i>
<i>b) naruszające obowiązek doręczenia nowego wzorca umowy</i>	<i>10</i>
2. POSTANOWIENIA PRYZYNAJĄCE PROWADZĄCYM PRZEDSZKOLA PRAWO DO JEDNOSTRONNEGO ROZWIĄZANIA UMOWY	12
<i>a) w przypadku niespełnienia przez konsumenta świadczenia pieniężnego w terminie</i>	<i>12</i>
<i>b) w przypadku niespełnienia przez konsumenta innych postanowień umów</i>	<i>14</i>
3. POSTANOWIENIA UZALEŻNIAJĄCE ZAWARCIE UMOWY OD ZAWARCIA INNEJ, NIE MAJĄCEJ BEZPOŚREDNIEGO ZWIĄZKU Z UMOWĄ ZAWIERAJĄCĄ OCENIANE POSTANOWIENIE	15
4. POSTANOWIENIA UPRAWNIAJĄCE PRZEDSZKOLA DO POBIERANIA NIENALEŻNYCH OPŁAT	16
<i>a) za stawkę żywieniową</i>	<i>16</i>
<i>b) czesnego za okres, w którym przedszkole jest nieczynne</i>	<i>17</i>
5. POSTANOWIENIA ZASTRZEGAJĄCE WYGÓROWANE ODSETKI Z TYTUŁU NIETERMINOWYCH WPŁAT	18
6. POSTANOWIENIA OGRANICZAJĄCE ODPOWIEDZIALNOŚĆ PRZEDSZKOLI W ZWIĄZKU Z REALIZACJĄ UMOWY	20
7. POSTANOWIENIA WYŁĄCZAJĄCE OBOWIĄZEK ZWROTU KONSUMENTOM WNIESIONYCH OPŁAT W PRZYPADKACH ROZWIĄZANIA UMOWY Z PRZYCYN LEŻĄCYCH PO STRONIE PRZEDSZKOLA	21
8. INNE POSTANOWIENIA UMOWNE NARUSZAJĄCE INTERESY KONSUMENTÓW	23
WNIOSKI	25

I. WSTĘP

Urząd Ochrony Konkurencji i Konsumentów, w związku z prowadzonym monitoringiem kolejnych segmentów rynku, mającym na celu wyeliminowanie niedozwolonych postanowień umownych bądź zakazanych praktyk naruszających zbiorowe interesy konsumentów, przeprowadził kontrolę wzorców stosowanych przy zawieraniu umów z konsumentami przez przedszkola niepubliczne. Wzorzec umowy zawiera takie postanowienia, które zostały sformułowane przed zawarciem umowy i wprowadzone przez jedną ze stron umowy w taki sposób, że druga strona nie miała wpływu na ich treść. Za wzorzec należy w szczególności uznać ogóle warunki umów, wzory umów i regulaminy.

1. Cel badania

Badanie miało na celu ustalenie, czy wzorce umowy stosowane przez przedszkola niepubliczne objęte badaniem:

- nie naruszają przepisów ustawy z 23 kwietnia 1964 roku – Kodeks cywilny (DzU z 1964 roku, nr 16, poz. 93 z późn. zm.), w tym w szczególności nie zawierają niedozwolonych postanowień umownych,
- nie naruszają przepisów ustawy z dnia 16 lutego 2007 roku o ochronie konkurencji i konsumentów (DzU nr 50, poz. 331 z późn. zm.), w zakresie praktyk naruszających zbiorowe interesy konsumentów.

Głównym celem przeprowadzonych badań było ustalenie rodzaju, zakresu i rozmiaru nieprawidłowości co do treści (zawartości) wprowadzonych do obrotu prawnego wzorców umów. Następnie zaś wyeliminowanie z obrotu prawnego niekorzystnych dla konsumentów postanowień. Intencją Prezesa Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów (dalej: Prezes UOKiK) podczas wykonywania tego typu czynności jest – oprócz eliminowania postanowień umownych naruszających interesy konsumentów – informowanie przedsiębiorców o ich ustawowych obowiązkach, które na nich spoczywają, oraz „porządkowanie” prowadzonej przez nich działalności, w ramach której zawierają umowy z konsumentami, którzy co do zasady nie mają możliwości ich negocjowania. Ponadto od przedsiębiorcy wymaga się, aby wzorzec umowy był sformułowany w sposób jednoznaczny i zrozumiały dla przeciętnego konsumenta oraz aby obowiązki stron i zakres odpowiedzialności wynikający z zawartej umowy były zrównoważone. Badanie przedmiotowych wzorców umów miało również służyć zasygnalizowaniu słabszej pozycji strony tych umów, jaką w stosunkach z przedszkolami jest konsument, czyli osoba fizyczna (rodzice lub opiekunowie dziecka) dokonująca czynności prawnej niezwiązanej bezpośrednio z jej działalnością gospodarczą lub zawodową. Należy zaznaczyć, że działalność przedszkoli niepublicznych w omawianym zakresie została po raz pierwszy poddana kontroli Prezesa UOKiK.

2. Podstawa prawna badania

Badanie prowadzone było w ramach postępowań wyjaśniających, na podstawie art. 48 ust. 1 i ust. 2 pkt 2 i 5 ustawy z 16 lutego 2007 roku o ochronie konkurencji i konsumentów. Przepisy te stanowią, że postępowanie wyjaśniające może mieć na celu w szczególności wstępne ustalenie, czy nastąpiło naruszenie uzasadniające wszczęcie postępowania w sprawie zakazu stosowania praktyk naruszających zbiorowe interesy konsumentów, a także ustalenie, czy miało miejsce naruszenie chronionych prawem interesów

konsumentów, uzasadniające podjęcie działań określonych w odrębnych ustawach. Ten ostatni przypadek może dotyczyć kompetencji Prezesa UOKiK do występowania z powództwem do Sądu Ochrony Konkurencji i Konsumentów o stwierdzenie niedozwolonego charakteru postanowień umownych stosowanych przez przedsiębiorców we wzorcu umowy.

3. Podstawowe informacje dotyczące prowadzenia przedszkoli niepublicznych

Ustawa z 7 września 1991 roku o systemie oświaty (DzU z 2004 roku, nr 256, poz. 2572 z późn. zm.) umożliwia zakładanie i prowadzenie placówek przedszkolnych: przez jednostki samorządu terytorialnego, osoby prawne oraz osoby fizyczne. Samorządy terytorialne mogą prowadzić tylko placówki publiczne. Prowadzenie i zakładanie przedszkoli publicznych należy do zadań własnych gminy. Natomiast pozostałe podmioty mogą zakładać zarówno przedszkola publiczne, jak i niepubliczne.

Zgodnie z ustawą o systemie oświaty, osoby prawne i fizyczne (te występują najczęściej), mogą zakładać przedszkola niepubliczne po uzyskaniu wpisu do ewidencji prowadzonej przez jednostkę samorządu terytorialnego zobowiązaną do prowadzenia placówek publicznych. Oznacza to, że wpis dokonuje gmina, na terenie której przedszkole niepubliczne ma być prowadzone. Zgłoszenie do ewidencji powinno zawierać: oznaczenie osoby zamierzającej prowadzić placówkę, jej miejsce zamieszkania lub siedziby; określenie odpowiednio typu i rodzaju placówki oraz daty rozpoczęcia jej funkcjonowania; wskazanie miejsca prowadzenia placówki oraz informację o odpowiednich ze względu na rodzaj prowadzonej działalności warunkach lokalowych; statut, dane dotyczące kwalifikacji pracowników pedagogicznych i dyrektora, przewidzianych do zatrudnienia w placówce. Jeżeli organem prowadzącym przedszkole będzie stowarzyszenie lub fundacja, wówczas urząd gminy może zażądać przedłożenia aktualnego wpisu do Krajowego Rejestru Sądowego, statutu stowarzyszenia lub fundacji oraz uchwały powołującej przedszkole. Upoważniony organ dokonuje wpisu w ciągu 30 dni od daty zgłoszenia oraz z urzędu doręcza zgłaszającemu zaświadczenie o wpisie do ewidencji, a kopię zaświadczenia przekazuje właściwemu kuratorowi oświaty oraz organowi podatkowemu. Przedszkole niepubliczne działa na podstawie statutu nadanego przez osobę prowadzącą. Nadzór pedagogiczny nad przedszkolami niepublicznymi sprawują właściwi kuratorzy oświaty. Przepisy ustawy o systemie oświaty przewidują dla niepublicznych przedszkoli dotacje z urzędu gminy. Przysługują one na każde dziecko w wysokości nie niższej niż 75 proc. ustalonych w budżecie danej gminy wydatków bieżących ponoszonych w przedszkolach publicznych w przeliczeniu na jedno dziecko. Warunkiem otrzymania dotacji jest podanie nie później niż do 30 września roku poprzedzającego rok udzielenia dotacji organowi udzielającemu dotacji (urzędowi gminy lub miasta), planowanej liczby dzieci. Aby zatem otrzymać dotację na 2009 rok, odpowiednie dane należy podać do 30 września 2008 roku.

Należy wskazać, że osoba prowadząca przedszkole niepubliczne może je zlikwidować, jednakże z zastrzeżeniem zachowania wymogów wynikających z ustawy o systemie oświaty. Może to więc nastąpić z końcem roku szkolnego. W tym przypadku osoba prowadząca przedszkole niepubliczne jest zobowiązana co najmniej na 6 miesięcy przed terminem likwidacji zawiadomić o zamiarze i przyczynach likwidacji rodziców dzieci korzystających z usług przedszkola oraz gminę. Dokumentację przebiegu działalności zlikwidowanej placówki przekazuje się organowi sprawującemu nadzór pedagogiczny, w terminie jednego miesiąca od dnia zakończenia likwidacji. Po zakończeniu likwidacji wpis do ewidencji ulega wykreśleniu.

W świetle przywołanej ustawy o systemie oświaty prowadzenie przedszkola niepublicznego nie jest działalnością gospodarczą (art. 83a ust. 1). Jednakże dla potrzeb prowadzonych przez Prezesa UOKiK postępowań administracyjnych (w tym postępowania wyjaśniającego) ustawa o ochronie konkurencji i konsumentów podaje właściwą dla tego postępowania definicję przedsiębiorcy, określając równocześnie w ten sposób zakres podmiotowy stosowania tej ustawy. Definicja zawarta w ustawie o ochronie konkurencji i konsumentów jest szersza niż wynika to z przepisów ustawy z 2 lipca 2004 roku o swobodzie działalności gospodarczej (DzU z 2007 roku, nr 155, poz. 1095 z późn. zm.). I tak każdy przedsiębiorca w rozumieniu przepisów ustawy o swobodzie działalności gospodarczej jest przedsiębiorcą w rozumieniu ustawy o ochronie konkurencji i konsumentów. Ponadto za przedsiębiorcę uznaje się jeszcze inne podmioty (art. 4 pkt 1 lit. a-d ustawy o ochronie konkurencji i konsumentów). W szczególności za przedsiębiorcę, na gruncie tej ustawy, uznać należy podmiot organizujący lub świadczący usługi o charakterze użyteczności publicznej, które nie są działalnością gospodarczą w rozumieniu przepisów o swobodzie działalności gospodarczej. W ocenie Prezesa UOKiK przedszkole niepubliczne, w zakresie w jakim świadczy odpłatnie usługi dydaktyczno-wychowawczo-opiekuńcze, ma status przedsiębiorcy w rozumieniu przepisów ustawy o ochronie konkurencji i konsumentów. Stanowisko to potwierdziła orzecznictwo Sądu Najwyższego (wyrok z 7 kwietnia 2004 roku, sygn. akt III SK 22/04) oraz orzecznictwo Sądu Ochrony Konkurencji i Konsumentów (wyroki z: 28 września 2005 roku, sygn. akt XVII AmC 18/05; 12 grudnia 2005 roku, sygn. akt XVII AmC 80/04). Umowa o odpłatne świadczenie przedmiotowych usług jest umową o charakterze cywilno-prawnym. Zaś poszczególne postanowienia tej umowy nie mogą naruszać praw konsumentów poprzez stosowanie klauzul abuzywnych.

4. Zakres przedmiotowy

W toku przeprowadzonych kontroli zebrano i przeanalizowano stosowane w obrocie z udziałem konsumentów wzorce umów, ogólne warunki umów, regulaminy. Niniejszy raport dotyczy treści wzorców oferowanych przez przedszkola niepubliczne (dalej przedszkola) konsumentom, zbadanych pod kątem ich zgodności z przepisami art. 385¹ i art. 385³ Kodeksu cywilnego o niedozwolonych postanowieniach umownych.

5. Zakres przedmiotowy

Delegatury UOKiK przeprowadziły kontrolę wzorców umów stosowanych przez przedszkola działające na terenie ich właściwości miejscowej.

Łącznie poddano badaniu wzorce stosowane przez 200 przedszkoli, których lista stanowi załącznik do niniejszego raportu. Zostały one wytypowane do badania drogą losową. Na 200 skontrolowanych podmiotów, w 82 proc. przypadków (163 podmioty) stwierdzono nieprawidłowości w zakresie stosowanych przez przedszkola wzorców umów. W odniesieniu do 37 przedszkoli, co stanowi 18 proc. badanych, nie wniesiono zastrzeżeń.

Należy wyjaśnić, że przedstawiona w raporcie ocena abuzywności klauzul nie jest ostateczna. Wyłącznie Sąd Ochrony Konkurencji i Konsumentów ma kompetencję do uznania postanowienia za niedozwoloną klauzulę. Po uprawomocnieniu się wyroku Sądu Ochrony Konkurencji i Konsumentów, takie postanowienie wpisywane jest do rejestru klauzul niedozwolonych, prowadzonego przez Prezesa UOKiK. Od tego momentu jego stosowanie w obrocie z konsumentami jest zakazane.

W przypadku zaś podejrzenia stosowania przez przedsiębiorcę praktyki naruszającej zbiorowe interesy konsumentów polegającej na stosowaniu postanowień wzorców umów, które zostały wpisane do rejestru (może także dotyczyć sytuacji, w których przedsiębiorca stosuje klauzule podobne do wpisanych do rejestru nawet jeśli wyrok SOKiK, na mocy którego dokonano wpisu, nie był wydany w stosunku do tego przedsiębiorcy), ostateczna ocena praktyki dokonywana jest w decyzji Prezesa UOKiK, po przeprowadzeniu postępowania administracyjnego.

Poszczególne Delegatury UOKiK zbadały odpowiednio:

1. Delegatura UOKiK w Bydgoszczy – 20 przedszkoli, w przypadku 18 stwierdzono nieprawidłowości,
2. Delegatura UOKiK w Gdańsku – 24 przedszkola, w przypadku 24 stwierdzono nieprawidłowości,
3. Delegatura UOKiK w Katowicach – 29 przedszkoli, w przypadku 25 stwierdzono nieprawidłowości,
4. Delegatura UOKiK w Krakowie – 20 przedszkoli, w przypadku 12 stwierdzono nieprawidłowości,
5. Delegatura UOKiK w Lublinie – 23 przedszkoli, w przypadku 17 stwierdzono nieprawidłowości,
6. Delegatura UOKiK w Łodzi – 20 przedszkoli, w przypadku 13 stwierdzono nieprawidłowości,
7. Delegatura UOKiK w Poznaniu – 20 przedszkoli, w przypadku 15 stwierdzono nieprawidłowości,
8. Delegatura UOKiK w Warszawie – 22 przedszkola, w przypadku 18 stwierdzono nieprawidłowości,
9. Delegatura UOKiK we Wrocławiu – 22 przedszkoli, w przypadku 21 stwierdzono nieprawidłowości.

II. ANALIZA WZORCÓW UMÓW STOSOWANYCH PRZEZ PRZEDSZKOLA NIEPUBLICZNE

Do umów o świadczenie usług dydaktyczno- wychowawczo-opiekuńczych, jakie zawierane są przez przedszkola z rodzicami (opiekunami dzieci), stosuje się odpowiednio przepisy kodeksu cywilnego regulujące umowę zlecenia. Umowa ta jest umową wzajemną. Świadczeniem głównym w tych kontraktach są usługi dydaktyczno-wychowawczo-opiekuńcze świadczone przez przedszkola, za które konsument uiszcza miesięczne czesne, jednorazowe wpisowe i ewentualnie inne opłaty wynikające z zawartej umowy. Umowę z przedszkolem zawiera się w oparciu o wzorzec przygotowany wcześniej przez przedsiębiorcę. Konsekwencją takiego działania jest fakt, że konsumenci co do zasady nie mają możliwości negocjowania postanowień umowy, kształtowania jej treści w drodze porozumienia z przedszkolem. Sytuacja ta zaś decyduje z kolei o uznaniu takiej umowy za typowy wzorzec umowy, w rozumieniu przepisów kodeksu cywilnego, dotyczących wzorców umów i niedozwolonych postanowień umownych (art. 384 kodeksu cywilnego i następane).

Należy wskazać, że powołane przepisy prawa cywilnego stanowią generalne ograniczenie jednej z fundamentalnych zasad prawa cywilnego, jaką jest zasada swobody umów. Przyjęto bowiem normę prawną, z której wynika, że konsument nie jest związany postanowieniami umowy, które nie były z nim uzgodnione indywidualnie, a kształtują jego prawa i obowiązki w sposób sprzeczny z dobrymi obyczajami, rażąco naruszając jego interesy. By dane postanowienie zostało uznane za niedozwolone muszą być spełnione łącznie następujące przesłanki:

- wzorzec umowy funkcjonuje w obrocie prawnym z udziałem konsumentów,
- postanowienie umowy nie było z nim uzgadniane indywidualnie,
- postanowienie kształtuje prawa i obowiązki konsumenta w sposób sprzeczny z dobrymi obyczajami, rażąco naruszając jego interesy.

W niniejszym raporcie przedstawiono powtarzające się, pogrupowane tematycznie postanowienia, których treść w ocenie Prezesa UOKiK budzi zastrzeżenia. Łącznie zakwestionowano w poszczególnych grupach 474 postanowień umownych w 163 przedszkolach, wobec których wniesiono zarzuty co do treści wzorców.

1. Postanowienia niedozwolone przyznające przedsiębiorcy uprawnienie do jednostronnego kształtowania umowy, niezależnie od woli konsumenta

a) uprawniające przedsiębiorcę do zmiany umowy bez ważnej przyczyny wskazanej w umowie oraz przyznające mu uprawnienie do określenia lub podwyższenia ceny lub wynagrodzenia bez przyznania konsumentowi prawa odstąpienia od umowy

Część z analizowanych wzorców umów zawiera postanowienia, w których prowadzący przedszkola zastrzegają sobie prawo do zmiany wysokości czesnego oraz tzw. opłat „żywieniowych”. Opłaty te, traktowane łącznie, stanowią główne świadczenie po stronie konsumenta, a tym samym istotny warunek zawartej przez strony umowy. Zastrzeżenie przez przedsiębiorcę prawa do zmiany wysokości opłat żywieniowych, jak i czesnego pozostaje w sprzeczności z art. 385³ pkt 10 kodeksu cywilnego, zgodnie z którym niedozwolonym postanowieniem umownym jest postanowienie uprawniające kontrahenta

konsumenta do jednostronnej zmiany umowy bez ważnej przyczyny wskazanej w tej umowie oraz art. 385³ pkt 20 kodeksu cywilnego, zgodnie z którym niedozwolonym postanowieniem umownym jest postanowienie przewidujące uprawnienie kontrahenta konsumenta do określenia lub podwyższenia ceny lub wynagrodzenia po zawarciu umowy bez przyznania konsumentowi prawa odstąpienia od umowy. Analizowane wzorce umów nie zapewniają konsumentom poczucia bezpieczeństwa co do stałości określonych opłat. Często nie wskazano w nich precyzyjnych przesłanek zmian czy też maksymalnej wysokości, o jaką opłaty mogą wzrosnąć, a ponadto nie przewidziano dla konsumenta prawa odstąpienia od umowy w sytuacji podwyższenia ceny czesnego. Wskazać przy tym należy, że umowy zawierane są z prowadzącymi przedszkola zazwyczaj na okres jednego roku, określanego jako „rok przedszkolny”, a tym samym przedsiębiorca ma możliwość takiego skalkulowania przedmiotowych opłat, aby osiągnąć zamierzony w danym roku wynik ekonomiczny. Podwyższanie opłat w ciągu „roku przedszkolnego” powinno być zatem wyjątkiem i nadto opierać się na wymiernym wskaźniku jakim winien być wskaźnik inflacji. W konsekwencji zakwestionowane postanowienia wypełniają dyspozycję art. 385³ pkt 20 k.c. oraz są sprzeczne z dobrymi obyczajami i rażąco naruszają interesy konsumentów, a zatem mogą stanowić niedozwolone postanowienia umowne w rozumieniu art. 385¹ §1 k.c.

Przykłady zakwestionowanych postanowień:

- *Czesne może ulec korektom w miarę potrzeb (wzrost stawki żywnościowej, wzrost kosztów utrzymania placówki);*
- *Cena za te zajęcia (lekcje jęz. angielskiego, rytmiki i tańca towarzyskiego - przyp. Urzędu) jest wliczona w opłatę za Przedszkole, która wynosi, ale może ulec zmianie;*
- *Osoba prowadząca zastrzega sobie możliwość zmiany wysokości czesnego w trakcie roku przedszkolnego;*
- *Czesne za Przedszkole wynosi 750 zł na miesiąc i może ulec zmianie w zależności od inflacji lub rosnących kosztów związanych z utrzymaniem (woda, prąd, gaz, żywność itp.);*
- *Czesne za przedszkole może ulegać zmianie w miarę potrzeb (np. zmiana stawki żywnościowej, wzrost utrzymania kosztów budynku i inne);*
- *Zmiana kosztów wyżywienia i utrzymania dzieci i placówki może zostać dokonana także w czasie roku szkolnego w zależności od relacji cen - dyrektor placówki informuje o powyższym rodziców z miesięcznym wyprzedzeniem;*
- *Rodzice zobowiązują się do uiszczania podwyższonej opłaty w razie wzrostu kosztów pobytu dziecka w placówce po uprzednim zawiadomieniu z wyprzedzeniem jednomiesięcznym;*
- *Niezależnie od treści zawartej w §5 ust. 8, w przypadku zwiększenia kosztów funkcjonowania przedszkola z przyczyn niezależnych od Towarzystwa, czesne może zostać podwyższone w każdym czasie na podstawie uchwały Walnego Zebrania Członków Towarzystwa;*
- *Wysokość czesnego zostanie podwyższona przez Przedszkole w związku z każdorazowym wzrostem kosztów jego utrzymania;*

- Wysokość czesnego może być zmieniona w przypadku wzrostu kosztów utrzymania przedszkola, jednak nie częściej niż 1 raz i nie więcej niż o 20% w okresie obowiązywania umowy;
- Wysokość opłaty będzie ulegać zmianie w zależności od cen produktów żywnościowych;
- Opłata za Przedszkole może ulec zmianie, jeżeli ceny usług i towarów, uległy wzrostowi z przyczyn od Przedszkola niezależnych (np. ceny czynszu, energii, żywności, wyposażenia itd.);
- Wysokość opłaty wymienionej w punkcie 6a (opłata za korzystanie z posiłków) może ulec zmianie decyzją prowadzącego – co nie wymaga zmiany niniejszej umowy;
- Zleceniobiorca zastrzega sobie prawo do podniesienia kwot z tytułu czesnego w trakcie trwania umowy;
- Przyjmujący zastrzega sobie możliwość jednostronnej zmiany wysokości czesnego w trakcie trwania umowy, proporcjonalnie do zwiększenia kosztów funkcjonowania przedszkola. O zmianie Zlecający zostaną poinformowani najpóźniej na 21 dni przed terminem płatności;
- Wysokość czesnego może być zmieniona w przypadku wzrostu kosztów utrzymania Przedszkola;
- Opłata może być podniesiona z miesięcznym wyprzedzeniem;
- MikiLand zastrzega sobie w trakcie roku szkolnego 2007/2008 możliwość podnoszenia czesnego, powiadamiając o tym na piśmie Rodziców z jedno miesięcznym wyprzedzeniem;
- W przypadku zmian w kosztach utrzymania Przedszkola opłaty, o których mowa w punkcie 6 i 7 paragrafu 4 niniejszej Umowy lub opłaty za zajęcia dodatkowe mogą ulec zmianie;

Postanowienia podobnej treści zostały uznane przez Sąd Okręgowy w Warszawie – Sąd Ochrony Konkurencji i Konsumentów (dalej SOKiK) za niedozwolone i wpisane do rejestru postanowień wzorców umowy uznanych za niedozwolone, dostępne na stronie www.uokik.gov.pl:

- poz. 59: „Czesne w następnych latach studiów może ulec zmianie w związku z uzasadnionym wzrostem kosztów ponoszonych przez uczelnię i zostanie ustalone przez rektora zarządzeniem wiążącym strony umowy przed rozpoczęciem nowego roku akademickiego”;
- poz. 547: „Zmiana wysokości czesnego w ciągu roku akademickiego, może nastąpić jedynie proporcjonalnie do oficjalnego wskaźnika wzrostu kosztów utrzymania”;
- poz. 643: „Wysokość czesnego może ulegać zmianom w zależności od inflacji i aktualnych kosztów kształcenia”.

b) naruszające obowiązek doręczenia nowego wzorca umowy

W analizowanych przypadkach przedszkola, zastrzegając sobie prawo do zmiany umowy naruszają obowiązek doręczenia wzorca wynikający z art. 384¹ k.c. Zgodnie z powyższym przepisem, wzorec wydany w czasie trwania stosunku umownego o charakterze ciągłym wiąże drugą stronę, jeżeli został doręczony stronie przy zawarciu umowy, a ta nie

wypowiedziała umowy w najbliższym terminie wypowiedzenia. Samo zamieszczenie informacji na tablicy ogłoszeń nie stanowi wypełnienia tego obowiązku.

Przykłady zakwestionowanych postanowień:

- *Przedszkole dopuszcza możliwość zmiany czesnego do 10% w ciągu roku szkolnego bez konieczności podpisywania w tym zakresie umowy o świadczenie usług, a jedynie poprzez ogłoszenie na tablicy informacyjnej;*
- *Wysokość opłaty dotycząca kosztów produktów użytych do sporządzenia posiłków może ulec zmianie na podstawie decyzji Dyrektora przedszkola i nie wymaga zmiany umowy w formie pisemnej;*
- *Opłata stała w wysokości 190 zł jest płatna niezależnie od obecności dziecka w Przedszkolu. Wysokość opłaty może ulec zmianie z powodu wzrostu cen, co zostanie podane do ogólnej wiadomości na piśmie, poprzez wywieszenie na tablicy ogłoszeń w Przedszkolu – w miesiącu poprzedzającym wprowadzenie zmiany;*
- *(...) czesne miesięczne może podlegać zmianom w każdym nowym roku szkolnym. Zmiany te, jeżeli zajdzie taka konieczność, zostaną określone w osobnym aneksie do niniejszej umowy (...);*
- *Wysokość czesnego może ulec zmianie w związku ze wzrostem opłat / koszty utrzymania przedszkola oraz koszty wyżywienia/. O zmianie skali podwyżki Rodzice informowani będą poprzez ogłoszenie na tablicy ogłoszeń w przedszkolu na 1 miesiąc przed zamierzoną podwyżką;*
- *Wysokość czesnego bądź stawki żywieniowej może ulec zmianie w przypadku wzrostu cen i usług, z co najmniej miesięcznym wyprzedzeniem poprzez wywieszenie informacji na tablicy ogłoszeń;*
- *Zmiany w opłacie stałej dotyczącej kosztów utrzymania, będą podawane do wiadomości Rodziców, na tablicy ogłoszeń, na miesiąc przed wprowadzeniem;*
- *Zmiany dotyczące opłat za przedszkole są przedstawiane rodzicom na tablicy informacyjnej z miesięcznym wyprzedzeniem;*
- *O zmianie wysokości czesnego Rodzice będą zawiadamiani przez Dyrektora Przedszkola z miesięcznym wyprzedzeniem (komunikat na tablicy ogłoszeń);*
- *Informacja o zmianie czesnego zostanie przekazana w formie komunikatu. Zmiana wysokości czesnego nie stanowi zmiany umowy;*
- *Wzrost wysokości opłat nie wymaga sporządzenia aneksu do niniejszej umowy;*
- *Przedszkole zastrzega sobie możliwość zmiany wysokości czesnego i opłat za zajęcia dodatkowe w okresie obowiązywania umowy. O planowanej zmianie czesnego lub opłat za zajęcia dodatkowe Przedszkole powinno powiadomić Rodziców z dwumiesięcznym wyprzedzeniem. Za powiadomienie uznaje się wywieszenie stosownej informacji w siedzibie Przedszkola.*

Postanowienia umów, które naruszały powyższy obowiązek dostarczenia wzorca umowy, zostały uznane przez SOKiK za niedozwolone i wpisane do rejestru postanowień wzorców umowy uznanych za niedozwolone:

- poz. 756: „Uczelnia zastrzega sobie prawo zmiany warunków niniejszej umowy, które nastąpi poprzez zarządzenie Kanclerza Wyższej Szkoły Edukacji Zdrowotnej w Łodzi, nie wymaga to wypowiedzenia warunków niniejszej umowy. Zarządzenia podane zostanie do wiadomości studentów przez ogłoszenie na tablicy informacyjnej oraz w dziekanacie”;
- poz. 59: „Czesne w następnych latach studiów może ulec zmianie w związku z uzasadnionym wzrostem kosztów ponoszonych przez uczelnię i zostanie ustalone przez rektora zarządzeniem wiążącym strony umowy przed rozpoczęciem nowego roku akademickiego”;
- poz. 642: „Wysokość opłat wymienionych w p. a, b, d ustala Rektor i podaje w formie zarządzenia do wiadomości, przed rozpoczęciem roku akademickiego”.

W sumie w powyższej grupie tematycznej wniesiono zastrzeżenia do 105 postanowień umownych, co stanowi 22,2 proc. ogółu postanowień, które w ocenie Prezesa UOKiK mogą naruszać interesy konsumentów.

2. Postanowienia przyznające prowadzącym przedszkola prawo do jednostronnego rozwiązania umowy

a) w przypadku niespełnienia przez konsumenta świadczenia pieniężnego w terminie

Przedsiębiorcy przewidują sytuacje, w których umowa zostaje rozwiązana ze skutkiem natychmiastowym bez obowiązku wcześniejszego powiadomienia konsumenta. Mając na uwadze, że umowa o świadczenie usług przez przedszkole jest kontraktem wzajemnym, dokonanie ww. czynności bez uprzedniego wezwania konsumenta do spełnienia świadczenia jest sprzeczne z art. 491 k.c., który stanowi, że jeżeli jedna ze stron dopuszcza się zwłoki w wykonaniu zobowiązania z umowy wzajemnej, druga strona może wyznaczyć jej odpowiedni dodatkowy termin do wykonania z zagrożeniem, że w razie bezskutecznego upływu wyznaczonego terminu będzie uprawniona do odstąpienia od umowy. Choćby powyższy przepis nie ma charakteru obligatoryjnego, to jednak zdaniem Prezesa UOKiK jego treść jest powszechnie stosowana w obrocie gospodarczym i stanowi jeden z jego dobrych obyczajów. Zauważyć należy, że w odniesieniu do uprawnienia rozwiązania umowy ze skutkiem natychmiastowym mamy do czynienia z nierównością stron kontraktu, albowiem analogicznej możliwości nie posiada konsument.

Przykłady zakwestionowanych postanowień:

- *Jeżeli zwłoka przekracza dwa miesiące, dyrektor ma prawo skreślić wychowanka z listy i pobrać czesne powiększone o 50%;*
- *Dziecko może zostać skreślone z listy Przedszkola w wyniku (...) zalegania z opłatą za pobyt dziecka powyżej miesiąca;*
- *Nieuregulowanie należności do dnia 15 bieżącego miesiąca spowoduje wykreślenie dziecka z listy przedszkolaków. W wyjątkowych przypadkach termin opłaty może zostać przedłużony po uprzednim uzgodnieniu z dyrektorem przedszkola w dniach 1-5 danego miesiąca;*
- *Zwłoka w płatności przekraczająca 30 dni od terminu płatności powoduje skreślenie dziecka z listy przedszkolaków;*

- *Przedszkole może rozwiązać umowę bez wypowiedzenia w przypadku powtarzającego się nieterminowego regulowania należności bądź ich nie uiszczenia przez dwa okresy płatności;*
- *Przedszkole może rozwiązać umowę przed terminem w przypadku zaprzestania płacenia przez Rodziców/Opiekunów czesnego za okres dłuższy niż 2 miesiące;*
- *W przypadku nie płacenia lub płacenia nieterminowego, jeżeli zaległości w opłatach wynosić będą więcej niż dwa miesiące, dziecko może zostać skreślone z listy wychowanków (...);*
- *Przedszkole może rozwiązać umowę bez wypowiedzenia w przypadku nie uiszczenia płatności;*
- *Przypadki skreślenia dziecka z listy przedszkola: dwukrotne zaleganie z odpłatnością za przedszkole (...);*
- *W razie nieuiszczania opłat przez okres 2 tygodni, dyrektor przedszkola może podjąć decyzję o skreśleniu dziecka z listy dzieci przyjętych do przedszkola i wszczęcia postępowania administracyjnego o ściąganiu zaległych należności, o czym pisemnie powiadomi rodziców dziecka;*
- *Za przekroczenie terminu płatności Usługodawcy przysługuje prawo rozwiązania umowy bez zachowania okresu wypowiedzenia;*
- *Zaleganie przez Opiekuna z comiesięcznym obowiązkiem wpłaty czesnego uprawnia Dyrektora do natychmiastowego rozwiązania przedmiotowej umowy, bez zachowania terminu wypowiedzenia;*
- *Przedszkolak może być skreślony z listy uczestników Przedszkola bez zachowania przez Przedszkole obowiązującego okresu wypowiedzenia, jeżeli Opiekun nie uiścił opłaty za pobyt Przedszkolaka w Przedszkolu do końca miesiąca za dany miesiąc;*
- *Zaleganie z opłatą czesnego i wyżywienia powyżej 30 dni upoważnia przedszkole do wykreślenia dziecka z listy;*
- *W przypadku niedotrzymania przez rodziców zobowiązań niniejszej umowy, przedszkole zastrzega sobie prawo jej rozwiązania, co spowoduje automatycznie utratę przez Rodziców dziecka prawa do przyprowadzania dziecka do przedszkola (bez uprawnień do jakichkolwiek roszczeń wobec przedszkola);*
- *Zaleganie z opłatą określoną w pkt. 1 za okres 1 miesiąca oraz niepłacenie we wskazanym terminie, upoważnia Przedszkole do wypowiedzenia umowy w trybie natychmiastowym.*

Postanowienia podobnej treści zostały uznane przez SOKiK za niedozwolone i wpisane do rejestru postanowień wzorców umowy uznanych za niedozwolone:

- *poz. 1028: „Opóźnienie uiszczenia należnej wg umowy zapłaty powyżej trzech miesięcy, może powodować rozwiązanie umowy w trybie natychmiastowym z tym, że Użytkownik ma obowiązek niezwłocznego uiszczenia należnej Operatorowi zapłaty liczonej od dnia jej wymagalności. Reaktywacja usługi związana jest z ponownym pobraniem opłaty instalacyjnej”;*
- *poz. 850: „Notoryczne nieusprawiedliwione nieobecności ucznia na zajęciach spowodują skreślenie z listy przy obowiązku opłaty czesnego za trwający semestr”;*

- poz. 726: „Nieusprawiedliwione zaleganie z uiszczeniem czesnego lub innych opłat spowoduje skreślenie z listy studentów”;
- poz. 754: „Nieopłacenie zajęć w przedstawionych wyżej terminach powoduje skreślenie z listy uczestników bez zwrotu wpłaconej wcześniej kwoty”.

b) w przypadku niespełnienia przez konsumenta innych postanowień umów

Wskazać nadto należy, że prowadzący przedszkola zamieszczają w stosowanych wzorcach umów postanowienia uprawniające ich do rozwiązania umowy w trybie natychmiastowym przy zaistnieniu innych okoliczności jak ww. opóźnienie czy też zwłoka w uiszczeniu czesnego lub opłat żywieniowych. Okoliczności te pozostają bliżej niesprecyzowane, wskazane jako choćby „naruszenie zasad harmonijnej współpracy z placówką i innymi rodzicami” i nie różnicują przypadków, gdy do ich naruszenia doszło z winy konsumentów od tych, gdy ich naruszenie było wynikiem okoliczności nieobciążających żadną ze stron umowy. Podnieść także należy, że przedmiotowe klauzule nie przewidują, analogicznie jak byłoby to pożądane przy braku wnoszenia przez konsumentów należnych opłat, wezwania i wyznaczenia dodatkowego terminu do usunięcia stwierdzonych uchybień. Brak jest także, po stronie konsumentów, porównywalnego uprawnienia do rozwiązania umowy na wypadek nienależytego wywiązywania się z niej przez prowadzących przedszkola, co narusza równowagę stron stosunku umownego. Biorąc powyższe pod uwagę uznać należy, że przedmiotowe postanowienia kształtują prawa i obowiązki konsumentów w sposób sprzeczny z dobrymi obyczajami i rażąco naruszają ich interesy, a tym samym mogą stanowić, w świetle art. 385¹ §1 k.c., niedozwolone postanowienia umowne.

Przykłady zakwestionowanych postanowień:

- *7 dniowa – nieusprawiedliwiona nieobecność w przedszkolu, w przypadku dzieci zgłoszonych do przedszkola po raz pierwszy, jest podstawą do skreślenia z listy wychowanków;*
- *Przedszkole może przed terminem rozwiązać umowę w przypadku: naruszenia przez Rodziców Regulaminu Przedszkola;*
- *Przedszkole może przed terminem rozwiązać umowę w przypadku: naruszenia przez Rodziców zasad harmonijnej współpracy z placówką i innymi rodzicami;*
- *W przypadku niedotrzymania przez rodziców zobowiązań niniejszej umowy, przedszkole zastrzega sobie prawo jej rozwiązania, co spowoduje automatycznie utratę przez Rodziców dziecka prawa do przyprowadzania dziecka do przedszkola (bez uprawnień do jakichkolwiek roszczeń wobec przedszkola).*

Postanowienia podobnej treści zostały uznane przez SOKiK za niedozwolone i wpisane do rejestru postanowień wzorców umowy uznanych za niedozwolone:

- poz. 774: „Studium ma prawo odstąpić od umowy bez możliwości zwrotu opłat określonych w pkt 1 ze strony Słuchacza z powodu (...) naruszenia dóbr Studium i warunków współżycia społecznego oraz zasad obowiązujących w placówkach oświatowych”;
- poz. 850: „Notoryczne nieusprawiedliwione nieobecności ucznia na zajęciach spowodują skreślenie z listy przy obowiązku opłaty czesnego za trwający semestr”.

W sumie w powyższej grupie tematycznej wniesiono zastrzeżenia do 127 postanowień umownych, co stanowi 26,7 proc. ogółu postanowień, które w ocenie Prezesa UOKiK naruszają interesy konsumentów.

3. Postanowienia uzależniające zawarcie umowy od zawarcia innej, nie mającej bezpośredniego związku z umową zawierającą oceniane postanowienie

Wątpliwości Prezesa UOKiK budzą umieszczone w stosowanych wzorcach umów postanowienia przewidujące wyrażanie przez rodziców zgody na wykorzystywanie i przetwarzanie wizerunku dziecka. Podnieść bowiem należy, że wizerunek jest dobrem osobistym podlegającym ochronie na mocy przepisu art. 23 k.c. oraz art. 81 i następne ustawy z 4 lutego 1994 roku o prawie autorskim i prawach pokrewnych (DzU z 2000 roku, nr 80, poz. 904 z późn. zm.). Formułowanie we wzorcu umowy klauzuli stanowiącej jednocześnie zgodę na publikowanie wizerunku dziecka sprawia, że zawarcie umowy pozostaje faktycznie uzależnione od wyrażenia zgody na jego publikację i rozpowszechnianie. Rozwiązanie takie jest sprzeczne z treścią art. 385³ pkt 7 k.c. według którego za niedozwolone postanowienia umowne uznać należy takie, które uzależniają zawarcie, treść lub wykonanie umowy od zawarcia innej, nie mającej bezpośredniego związku z umową zawierającą oceniane postanowienie. Wprowadzenie przedmiotowych postanowień do wzorców umów nie tylko faktycznie uzależnia zawarcie umowy z prowadzącym przedszkole od wyrażenia zgody na zaistnienie odrębnego stosunku prawnego, którego gospodarczy cel nie jest bezpośrednio związany z treścią świadczeń głównych stron umowy, ale nadto powoduje niczym nieuzasadnione uprzywilejowanie przedsiębiorcy. Prowadzący przedszkola zastrzegają bowiem dla siebie uprawnienie do wykorzystywania wizerunku dzieci do celów marketingowych. Na marginesie podnieść jeszcze należy, że przedmiotowe postanowienia nie określają w sposób szczegółowy czasu, jak i miejsca rozpowszechniania wizerunku, co także może naruszać interesy konsumentów.

Przykłady zakwestionowanych postanowień:

- *Rodzice zgadzają się na publikowanie nagrań radiowych i telewizyjnych z udziałem swojego dziecka, na stronach internetowych i w środkach masowego przekazu w celach promocyjno-marketingowych przedszkola (...);*
- *Opiekun wyraża zgodę na umieszczenie wizerunku Dziecka na stronie internetowej Przedszkola w celu prowadzenia kroniki życia Przedszkola;*
- *Rodzice (...) wyrażają zgodę na publikację zdjęć, nagrań radiowych i telewizyjnych, z udziałem swojego dziecka, na stronach internetowych i w środkach masowego przekazu w celach promocyjno-marketingowych;*
- *Spółka ma prawo do rozpowszechniania wizerunku Dziecka utrwalonego na zdjęciach wykonanych podczas zajęć lub w trakcie imprez w Przedszkolu w materiałach informacyjnych Spółki (strona www. wydawnictwa Spółki) (...).*

W sumie w powyższej grupie tematycznej wniesiono zastrzeżenia do 6 postanowień umownych, co stanowi 1,3 proc. ogółu klauzul, które w ocenie Prezesa UOKiK mogą naruszać interesy konsumentów.

4. Postanowienia uprawniające przedszkola do pobierania nienależnych opłat

a) za stawkę żywieniową

Zastrzeżenia Prezesa UOKiK budzą klauzule dotyczące uprawnień przedszkola do naliczania stawki żywieniowej za dni, w których dziecko jest nieobecne w przedszkolu.

Stawka żywieniowa jest to określona kwota (przeważnie ustalana na poziomie ok. 10 zł za dzień) doliczana do miesięcznego czesnego w celu pokrycia kosztów wyżywienia dziecka w placówce. Tak więc, zgodnie z zasadą wzajemności, obciążanie konsumenta stawką żywieniową powinno następować tylko w sytuacji korzystania dziecka z wyżywienia w placówce w danym dniu. Wyjątkiem jest sytuacja, kiedy rodzice nie zgłosili wcześniej nieobecności dziecka w danym dniu, w związku z czym przedszkole, zgodnie z umową, było gotowe do świadczenia usługi w tym zakresie ponosząc przy tym określone koszty pracy i produktów. Przy zgłoszeniu dłuższej, wcześniej nieprzewidzianej nieobecności (spowodowanej np. nagłą chorobą dziecka) w pierwszym dniu nieobecności – stawka żywieniowa nie powinna być naliczana od dnia następnego po dniu zgłoszenia nieobecności. Za bezzasadne należy także uznać naliczenie stawki żywieniowej za dni nieobecności dziecka – nawet pojedyncze – zgłoszone wcześniej (tj. co najmniej jeden dzień przed nieobecnością).

Wobec powyższego wszelkie postanowienia uprawniające przedszkole do naliczania stawki żywieniowej (z uwzględnieniem powyższych wyjątków) należy uznać za naruszające klauzulę generalną, zawartą w art. 385¹ §1 k.c., jako sprzeczne z dobrymi obyczajami i rażąco naruszające interesy konsumentów oraz za niedozwolone postanowienie umowne, o którym mowa w art. 385³ pkt 22 k.c., zgodnie z którym niedozwolonymi postanowieniami umownymi są takie, które przewidują obowiązek wykonania zobowiązania przez konsumenta pomimo niewykonania zobowiązania przez jego kontrahenta. W omawianej sytuacji placówka posiadając na początku dnia informację o rzeczywistej liczbie dzieci, ma możliwość zaplanowania odpowiedniej ilości posiłków i w związku z tym nie ma podstaw do obciążania kosztami wyżywienia konsumenta, który zgłosił wcześniej nieobecność dziecka w tym dniu.

Przykłady zakwestionowanych postanowień:

- *Zwrot opłaty za wyżywienie naliczany jest od 4 dnia ciągłej nieobecności dziecka w przedszkolu;*
- *Za pojedyncze dni nieobecności w przedszkolu zwrot kosztów wyżywienia nie przysługuje;*
- *Za dni nieobecności dziecka w przedszkolu dokonuje się zwrotu w następnym miesiącu wpłaconej stawki żywieniowej z tym, że do 5 dni nieobecności zwroty nie będą dokonywane;*
- *Zleceniodawcy przysługuje zwrot dziennej stawki żywieniowej w razie nieobecności dziecka w przedszkolu trwającej jednorazowo dłużej niż 3 dni;*
- *W razie nieobecności dziecka powyżej trzech dni zwrotowi może podlegać jedynie stawka żywieniowa pod warunkiem, że nieobecność dziecka zostanie zgłoszona przez rodziców;*
- *W przypadku zgłoszonej i usprawiedliwionej nieobecności dziecka w przedszkolu trwającej dłużej niż 3 dni licząc od dnia następnego po zgłoszeniu następuje zwrot 1/23 miesięcznej sumy nie wyżej*

niż obowiązująca norma wyżywienia dziecka w przedszkolu;

- *Rodzicom przysługuje zwrot dziennej stawki wyżywienia w przypadku zgłoszenia nieobecności dziecka w przedszkolu trwającej dłużej niż 2 dni;*
- *Od drugiego dnia nieobecności Dziecka w Przedszkolu zostanie odliczona stawka dzienna za wyżywienie (...);*
- *Zwrot opłaty za wyżywienie jest naliczany od 3 dnia ciągłej nieobecności dziecka w przedszkolu;*
- *Za nieobecność dziecka w przedszkolu stosuje się odpisy za wyżywienie od drugiego dnia obecności, w kwocie 80% opłaty dziennej za posiłki;*
- *W przypadku ciągłej ponad 5-dniowej nieobecności Dziecka Przedszkole zwraca dzienną stawkę żywieniową za okres nieobecności, która wynosi 8,00 złotych;*
- *Za nieobecność dziecka w Przedszkolu (powyżej 3 dni ciągłych w danym miesiącu, zgłoszonych przez Rodzica) odliczona zostanie stawka żywieniowa;*
- *Jeżeli dziecko jest nieobecne powyżej 3 dni, zwraca się pieniądze za każdy dzień wyżywienia dziecka (stawka żywieniowa) tylko po uprzednim zawiadomieniu telefonicznym;*
- *Zwrotów za wyżywienie nie przewiduje się. W sytuacji, gdy Przedszkole poinformowane zostanie o miesięcznej nieobecności dziecka, rodzice nie wnoszą opłaty z tytułu wyżywienia.*

b) chesnego za okres, w którym przedszkole jest nieczynne

Prezes UOKiK wniósł zastrzeżenia do postanowień uprawniających przedszkola do naliczania stawki chesnego, lub jego określonej części, za okresy w których placówka jest nieczynna. Dotyczy to w szczególności letnich miesięcy wakacyjnych, ale także okresów, kiedy przedszkole jest zamknięte z innych przyczyn, np. w wyniku zdarzeń o charakterze siły wyższej, czasowego zawieszenia działalności placówki przez właściwe organy administracji państwowej. Należy zaznaczyć, że jeśli w miesiącach wakacyjnych przedszkole jest otwarte, czyli umowa jest realizowana – pobieranie chesnego jest zasadne nawet w sytuacji nieobecności dziecka w tym okresie. Miesięczne chesne to kwota naliczana z tytułu świadczenia usługi opieki nad dzieckiem. O ile zasadne jest jej naliczanie w pełnym wymiarze za cały miesiąc, niezależnie od ilości dni pobytu dziecka w przedszkolu (przedszkole ponosi stałe koszty związane z gotowością świadczenia usługi niezależnie od obecności dziecka), brak jest podstaw do obciążania konsumenta kwotą chesnego za okres, gdy przedszkole jest nieczynne i w związku z tym nie realizuje usługi. Zakwestionowano także klauzule, które uprawniają przedszkola do pobierania opłat w kwocie stanowiącej część chesnego za okres, gdy placówka jest zamknięta. Zgodnie z zasadą wzajemności, obciążanie konsumenta stawką chesnego powinno następować tylko w sytuacji realizacji świadczenia wzajemnego lub gotowości do jego realizacji – zgodnie z umową. Za bezzasadne należy natomiast uznać naliczenie chesnego za okres, gdy świadczenie nie jest realizowane. Wobec powyższego wszelkie postanowienia uprawniające przedszkola do naliczania chesnego we wskazanych wyżej przypadkach należy uznać za naruszające klauzulę generalną, zawartą w art. 385¹ §1 k.c., jako sprzeczne z dobrymi obyczajami i rażąco naruszające interesy konsumentów oraz za niedozwolone postanowienie umowne, o którym mowa w art. 385³ pkt 22 k.c., zgodnie z którym niedozwolonymi postanowieniami

umownymi są takie, które przewidują obowiązek wykonania zobowiązania przez konsumenta pomimo niewykonania zobowiązania przez jego kontrahenta.

Przykłady zakwestionowanych postanowień:

- *Oплата za miesiąc wakacyjny jest należna, jeżeli pobyt dziecka w przedszkolu wyniósł co najmniej 6 miesięcy;*
- *W przypadku rozwiązania niniejszej umowy ze skutkiem na koniec czerwca, rodzic jest zobowiązany do opłacenia czesnego za lipiec i sierpień;*
- *Za okres miesięcznej przerwy letniej (5 tygodni) zobowiązuje się uiścić obowiązującą opłatę w wysokości 65% czesnego. Opłata obowiązuje wszystkie dzieci, które po przerwie letniej uczęszczać będą do przedszkola, w tym nowo przyjęte dzieci do przedszkola;*
- *Opłata 750 zł, wynikająca z kosztów działania Przedszkola jest ponoszona przez Rodziców przez cały rok, z wyjątkiem jednego miesiąca wakacyjnego, podczas którego Przedszkole jest zamknięte. W tym miesiącu Rodzice opłacają stawkę stałą w wysokości 500 zł;*
- *Szkoła i przedszkole nie zwraca kosztów za nieobecności dziecka spowodowane jego chorobą, wyjazdem itp., oraz za dni, w których przedszkole i szkoła jest nieczynna z powodu ferii, przerw świątecznych lub innych zdarzeń o charakterze siły wyższej np. klęski żywiołowe, kwarantanny, epidemie, zawieszenia zajęć szkolnych przez odpowiednie organa państwowe;*
- *Czesne za miesiąc wakacyjny wynosi 350,00 zł. (trzysta pięćdziesiąt złotych);*
- *Odpłatność za okres wakacji (miesiąc sierpień) – koszty stałe 100 zł;*
- *Opłata za lipiec i sierpień wynosi 100 zł (koszty utrzymania przedszkola) jest płatna do końca czerwca;*
- *Warunkiem zawarcia przez MikiLand z Rodzicami umowy na kolejny rok szkolny (lub jego część), tj. na okres pomiędzy 1 września 2009 r. a 31 sierpnia 2010 r., o przedmiocie wskazanym w §1, jest zapłata przez Rodziców na rzecz MikiLand, dodatkowej opłaty w wysokości 30 zł brutto za każdy dzień kalendarzowy przerwy pomiędzy datą rozwiązania niniejszej umowy a datą wejścia w życie umowy na kolejny rok szkolny (lub jego część).*

W sumie w powyższej grupie tematycznej wniesiono zastrzeżenia do 92 postanowień umownych, co stanowi 19,4 proc. ogółu postanowień, które w ocenie Prezesa UOKiK mogą naruszać interesy konsumentów.

5. Postanowienia zastrzegające wygórowane odsetki z tytułu nieterminowych wpłat

Zakwestionowane przez Prezesa UOKiK postanowienia związane są również ze sposobem naliczania przez przedszkola odsetek umownych za zwłokę w zapłacie należności za czesne i inne należne opłaty związane z realizacją umowy. W wielu umowach na konsumenta nałożono obowiązek ich zapłaty (jako odsetek karnych) w wysokości znacznie przewyższającej stawkę odsetek maksymalnych przewidzianych w przepisach kodeksu cywilnego. Stawkę odsetek naliczanych za każdy dzień zwłoki w zapłacie należności ustalano procentowo (np. 1 proc. za każdy dzień opóźnienia) lub kwotowo (np. 5 zł za każdy

dzień opóźnienia). Wobec tego wartość odsetek w stosunku rocznym, jakie konsument musi zapłacić, wynosi znacznie więcej niż stawka maksymalna wynikająca z art. 359 §2¹ k.c. (tj. czterokrotność wysokości stopy kredytu lombardowego Narodowego Banku Polskiego – obecnie wskaźnik ten wynosi 7,25 proc., w 2007 roku kształtował się na poziomie od 5,75 proc. do 6,7 proc.). Należy także zaznaczyć, że zgodnie z art. 359 §2² k.c. „Jeżeli wysokość odsetek wynikających z czynności prawnej przekracza wysokość odsetek maksymalnych, należą się odsetki maksymalne”.

W opinii Prezesa UOKiK podmioty prowadzące przedszkola nakładają na konsumenta rażąco wygórowane odsetki z tytułu opóźnienia w zapłacie czesnego i innych opłat, ponieważ naliczane odsetki są znacznie wyższe od stawki ustawowej. W związku z tym, takie postanowienia umowne uznać należy jako sprzeczne z dobrymi obyczajami i rażąco naruszające interes klienta. I tym samym za niedozwolone postanowienia umowne w myśl art. 385¹ §1 k.c. Powyższą ocenę potwierdza orzecznictwo SOKiK, który wielokrotnie kwestionował tego rodzaju postanowienia. Można przykładowo przytoczyć następujące klauzule wpisane do rejestru postanowień uznanych za niedozwolone:

- poz. 791: „W przypadku opóźnienia w regulowaniu należności za kurs szkoła każdorazowo naliczy słuchaczowi karę umowną w wysokości 0,50 zł za każdy dzień zwłoki”;
- poz. 1016: „W przypadku nie wywiązywania się słuchacza z warunków określonych w §4 pkt 1 dot. terminu płatności Szkoła może obciążyć słuchacza opłatą w wysokości 1 PLN za każdy dzień zwłoki do momentu dokonania zaległej wpłaty”;
- poz. 1247: „Nałożenie kary za zwłokę w dokonywaniu opłat następuje w sytuacji przekroczenia określonych w par. 4 p. 2 terminach; wysokość naliczonych odsetek odpowiada wysokości 1,00 PLN za każdy dzień zwłoki”.

Przykłady zakwestionowanych postanowień:

- *Za każdy dzień opóźnienia w zapłacie Rodzice (prawni opiekunowie) dziecka ponoszą opłatę z tytułu opóźnienia w wysokości 1,00 złoty (słownie: jeden złoty);*
- *W przypadku powstania opóźnienia w płatności czesnego, Usługobiorca zapłaci karę umowną w wysokości 1 zł za każdy dzień zwłoki po 10-tym danego miesiąca płatności;*
- *W przypadku przekroczenia terminu płatności pobierane będą odsetki w wysokości: jeden zł za każdy dzień zwłoki;*
- *Wprowadza się dodatkową opłatę 5 złotych za każdy dzień zwłoki po dziesiątym;*
- *Opłaty wnoszone po terminie będą powiększone o dodatkową kwotę w wysokości 10% kwoty głównej;*
- *Za każdy dzień zwłoki pobierane są odsetki w wysokości 1 zł;*
- *W przypadku nieterminowego uiszczania opłat pobierana będzie kwota 3 zł za każdy dzień zwłoki;*
- *W przypadku niedokonania opłaty w określonym wyżej terminie, Przedszkole pobiera za każdy dzień zwłoki odsetki w wysokości 1 zł;*

- W przypadku wpłacenia czesnego po w/w terminie naliczana będzie opłata za zwłokę w wysokości 0,5% miesięcznego czesnego za każdy dzień zwłoki;
- W przypadku nie uiszczenia odpłatności w terminie pobiera się 5 zł za każdy dzień zwłoki;
- Zwłoka w płatności skutkuje naliczeniem zryczałtowanej kary w wysokości 6 zł za każdy dzień zwłoki;
- Przy nieterminowym opłaceniu czesnego dolicza się 5,- PLN za każdy dzień zwłoki;
- Po upływie terminu płatności przedszkole nalicza odsetki umowne za zwłokę w wysokości 0,1% za dzień;
- Za zwłokę w uiszczaniu opłat Przedszkole nalicza karę umowną w wysokości 2,5 zł za każdy dzień zwłoki.

W sumie w powyższej grupie tematycznej wniesiono zastrzeżenia do 39 postanowień umownych, co stanowi 8,2 proc. ogółu postanowień, które w ocenie Prezesa UOKiK mogą naruszać interesy konsumentów.

6. Postanowienia ograniczające odpowiedzialność przedszkoli w związku z realizacją umowy

Na podmiotach prowadzących przedszkola niepubliczne, jako profesjonalnych uczestnikach rynku, ciąży obowiązek wykonania umowy z należytą starannością wymaganą w stosunkach tego rodzaju z uwzględnieniem zawodowego charakteru prowadzonej przez nich działalności. W praktyce jednak zamieszczają we wzorcach umownych postanowienia, których celem jest ograniczenie lub nawet wyłączenie odpowiedzialności w razie wystąpienia zdarzeń obciążających ryzyko gospodarcze przedsiębiorcy prowadzącego przedszkole niepubliczne. Niektóre z postanowień ograniczających odpowiedzialność placówki są ponadto niejednoznaczne, co powoduje, że konsumenci nie posiadają dostatecznego rozeznania, aby prawidłowo ocenić zakres i skutki ewentualnego ograniczenia odpowiedzialności.

Takie postanowienia należy uznać za naruszające klauzulę generalną, zawartą w art. 385¹ §1 k.c. jako sprzeczne z dobrymi obyczajami i rażąco naruszające interesy konsumentów oraz za niedozwolone postanowienie umowne, o którym mowa w art. 385³ pkt 2 k.c., zgodnie z którym niedozwolonymi postanowieniami umownymi są takie, które wyłączają lub istotnie ograniczają odpowiedzialność względem konsumenta za niewykonanie lub nienależyte wykonanie zobowiązania.

Przykłady zakwestionowanych postanowień:

- *Za szkody dokonane przez dzieci w mieniu Przedszkola odpowiadają materialnie rodzice lub prawni opiekunowie dzieci;*
- *Za szkody wyrządzone przez Dzieci (trwałe uszkodzenia ścian, mebelków i innego wyposażenia Przedszkola przeznaczonego do użytku przez dzieci) odpowiadają finansowo Rodzice/Opiekunowie;*
- *Personel nie ponosi odpowiedzialności za dziecko (dzieci) pozostające na terenie Przedszkola pod opieką Rodzica lub osób do takiej opieki upoważnionych na podstawie pisemnego upoważnienia do*

opieki nad dzieckiem;

- *Przedszkole nie ponosi odpowiedzialności za rzeczy przynieszone przez dzieci;*
- *Za szkody wyrządzone przez Dzieci (trwałe uszkodzenia ścian, mebelków i innego wyposażenia Przedszkola przeznaczonego do użytku przez dzieci) odpowiadają finansowo Rodzice/Opiekunowie;*
- *Przedszkole nie zapewnia opieki dzieciom, które nie mogą brać udziału w zajęciach poza siedzibą przedszkola.*

W sumie w powyższej grupie tematycznej wniesiono zastrzeżenia do 15 postanowień umownych, co stanowi 3,2 proc. ogółu postanowień, które w ocenie Prezesa UOKiK mogą naruszać interesy konsumentów.

7. Postanowienia wyłączające obowiązek zwrotu konsumentom wniesionych opłat w przypadkach rozwiązania umowy z przyczyn leżących po stronie przedszkola

Umowy zawierane przez przedszkola przewidują konieczność wniesienia opłat: czesnego, wpisowego i innych. Są one wpłacane z góry przed rozpoczęciem realizacji umowy przez placówkę (wpisowe) bądź w wyznaczonych terminach, z reguły na początku miesiąca (czesne). W analizowanych umowach kwestia wyłączenia obowiązku zwrotu konsumentom wniesionych opłat w większości umów kształtuje się podobnie – za okres wypowiedzenia opłata jest naliczana i nie podlega zwrotowi, niezależnie od obecności dziecka w tym okresie.

Zdaniem Prezesa UOKiK uzasadnione jest pobranie czesnego za okres miesięcznego wypowiedzenia (niezależnie od obecności dziecka w placówce) w związku z realizacją umowy, jednak dotyczy to sytuacji wypowiedzenia umowy z przyczyn dotyczących konsumenta (np. choroba, zmiana sytuacji życiowej, zmiana miejsca zamieszkania). Z treści zakwestionowanych postanowień wynika, że konsument bez względu na przyczyny wypowiedzenia umowy będzie pozbawiony możliwości uzyskania zwrotu wpłaconej kwoty. Wykluczają one więc możliwość zwrotu zapłaconego czesnego także w sytuacji rozwiązania umowy z przyczyn leżących po stronie przedszkola (np. rażące naruszenie zasad umowy w zakresie opieki nad dzieckiem, konieczność zamknięcia przedszkola na skutek decyzji właściwych organów administracji lub w następstwie zdarzeń wynikających z działania siły wyższej, wprowadzenie podwyżki opłat niezaakceptowanych przez konsumenta) choć wówczas żądanie przez konsumenta zwrotu opłaty za dany miesiąc i proporcjonalnie kwoty wpisowego byłoby uzasadnione. W opinii Prezesa UOKiK ww. postanowienia są sprzeczne z dobrymi obyczajami i rażąco naruszają interes konsumenta, przez co wypełniają dyspozycję art. 385¹ §1 k.c. Wobec powyższego zakwestionowano wszelkie klauzule przewidujące brak możliwości zwrotu czesnego, wpisowego i innych opłat w przypadku rozwiązania umowy, bez jednoczesnego zastrzeżenia, że nie dotyczy to przypadków rozwiązania umowy z przyczyn leżących po stronie przedszkola.

Przykłady zakwestionowanych postanowień:

- *Wpisowe jest bezzwrotne;*
- *Wpłacone wpisowe nie podlega zwrotowi;*

- Kwota określona w cenniku Klubu Malucha jako wpisowe ulega przypadkowi;
- Wpisowe (...) nie podlegają zwrotowi w przypadku rezygnacji przez Usługobiorcę z usług świadczonych przez Usługodawcę;
- Rodzice / prawni opiekunowie / zobowiązani są do pokrycie kosztów wpisowego w wysokości 600 zł, jest to kwota: bezzwrotna, jednorazowa (jeśli rodzic kontynuuje umowę w latach następnych), niezależna od kosztów czesnego;
- Przy zgłoszeniu dziecka do Przedszkola rodzic(ce) przedkładają wypełnioną „Kartę zgłoszenia dziecka” i dokonują opłaty wpisowej w kwocie ... (słownie ...), która nie podlega zwrotowi;
- Wpisowe, jednorazowa opłata (...) nie podlegają odpisom oraz zwrotom w przypadku rezygnacji przez Opiekuna z usług świadczonych przez Sezamkowo;
- Zaliczka i czesne nie ulega zwrotowi jeżeli Rodzice lub Opiekunowie zrezygnują z pobytu dziecka w placówce przedszkolnej;
- Wpisowe i czesne nie podlegają odpisom oraz zwrotom w przypadku rezygnacji ze świadczonych usług;
- Odpłatność w roku szkolnym wynosi: Wpisowe w kwociezł (...) za dziecko, opłata jednorazowa bezzwrotna.
- Opłaty za usługi świadczone przez Przedszkole, obejmują następujące bezzwrotne należności: 1) opłatę wpisowego, 2) opłatę czesnego, dodatkowo wynagrodzenie za usługi świadczone ponad normę czasu pracy Przedszkola, określoną umową cywilno-prawną zawartą pomiędzy Przedszkolem a rodzicami (opiekunami prawnymi) dziecka.
- Wyżej wymienione płatności nie podlegają zwrotom w przypadku rezygnacji przez Usługobiorcę z usług świadczonych przez Usługodawcę;
- W przypadku natychmiastowej rezygnacji z przedszkola (bez okresu wypowiedzenia, urlopowania dziecka na miesiąc lub dłużej rodzice pokrywają opłatę w wysokości ustalonego czesnego;
- Czesne nie podlegają (...) oraz zwrotom w przypadku rezygnacji przez Usługobiorcę z usług świadczonych przez Usługodawcę;
- Za świadczenie usług Rodzic wnosi opłatę – tzw. czesne – w wysokości...zł miesięcznie (...). Wysokość opłaty wymienionej w punkcie 5a nie podlega zwrotowi;
- Kwota czesnego jest ustalana i ogłaszana przez Dyrektora przedszkola najpóźniej w miesiącu maju na nowy rok przedszkolny z terminem obowiązywania od 1 września danego roku do 31 sierpnia następnego roku kalendarzowego i nie podlega żadnym odliczeniom;
- Rodzice/Opiekunowie zobowiązują się uiścić wpisowe, które jest jednorazową, bezzwrotną opłatą wnoszoną po otrzymaniu zawiadomienia o przyjęciu dziecka/dzieci do Przedszkola;
- Rozwiązanie umowy nie zwalnia Rodziców od zapłaty czesnego i opłat należnych za czas obowiązywania umowy (w okresie wypowiedzenia łącznie).

Ponadto w kilku umowach stwierdzono postanowienia sformułowane w taki sposób, że przy rezygnacji konsumenta z dalszej realizacji umowy jest on zobowiązany ponosić koszty czesnego w wydłużonym okresie wypowiedzenia (np. przez trzy miesiące) lub nawet do końca roku przedszkolnego (np. nie ma możliwości wypowiedzenia umowy do końca trwania umowy). W opinii Prezesa UOKiK żądanie zapłacenia czesnego za dalsze miesiące, mimo wypowiedzenia umowy, nie znajduje uzasadnienia. Zakwestionowane postanowienia mogą wypełniać dyspozycję art. 385³ pkt 13 k.c., który stanowi, że za niedozwolone postanowienie umowne uważa się w szczególności te, które przewidują utratę prawa żądania zwrotu świadczenia konsumenta spełnionego wcześniej niż świadczenie kontrahenta, gdy strony wypowiadają, rozwiązują lub odstępują od umowy.

Przykłady zakwestionowanych postanowień:

- *Czesne nie podlega odpisom ani zwrotom w zw. z: Istnieje wariant jednorazowego uiszczenia czesnego za cały rok szkolny z góry;*
- *W przypadku rezygnacji z przedszkola czesne pobierane będzie w wysokości 100% niezależnie od terminu rezygnacji;*
- *W przypadku rozwiązania umowy przez Rodziców, przed terminem określonym w §1 niniejszej umowy, Przedszkole nie zwraca opłat określonych w §4 [czesne] i §6 [opłata za ubezpieczenie] wpłaconych przez Rodziców;*
- *Rodzice mogą wypowiedzieć umowę przy zachowaniu następujących terminów wypowiedzenia: Jeżeli wypowiedzenie nastąpi w terminie od 01 stycznia do 31 marca to termin wypowiedzenia biegnie do 30 czerwca tego roku;*
- *W terminie do dnia 15.04.2009 r. umowa może być wypowiedziana pisemnie przez każdą ze stron za dwutygodniowym okresem wypowiedzenia ze skutkiem na koniec tygodnia;*
- *Umowa niniejsza jest zawarta na czas określony od 1 września 2008 r. do 31 sierpnia 2009 r., bez możliwości jej wcześniejszego rozwiązania za wypowiedzeniem.*

Łącznie zakwestionowano 82 postanowienia niedozwolone wyłączające obowiązek zwrotu konsumentom wniesionych opłat w przypadkach rozwiązania umowy z przyczyn leżących po stronie przedszkola – 17,3 procent oprotestowanych postanowień.

8. Inne postanowienia umowne naruszające interesy konsumentów

We wzorcach umownych stosowanych przez przedszkola niepubliczne stwierdzono także inne nieprawidłowe postanowienia, których nie można przypisać do żadnej z wyżej wymienionych grup, jednak ich treść stanowi naruszenie interesów konsumentów, a jednocześnie także przyjętych w obrocie prawnym dobrych obyczajów. Działania takie, niezgodnione indywidualnie z konsumentami, które w sposób sprzeczny z dobrymi obyczajami kształtują ich prawa i obowiązki, rażąco naruszając przy tym ich interesy, należy uznać za wyczerpującą dyspozycję wspomnianego art. 385¹ §1 k.c. W zakresie omawianej tu materii, na uwagę i podkreślenie zasługuje stanowisko Sądu Apelacyjnego w Warszawie, wyrażone w wyroku z 22 listopada 2005 roku (sygn. akt: VI ACa 177/2005): „przez pojęcie „dobrych obyczajów” należy rozumieć również obowiązek uwzględnienia przez podmiot profesjonalnie zajmujący się świadczeniem określonych usług w ramach zawieranych umów, przepisów prawa dotyczących tego rodzaju umów w tym znaczeniu, że proponowane warunki realizacji świadczenia nie

są mniej korzystne niż rozwiązania wynikające z tych przepisów, nawet jeżeli nie są to przepisy bezwzględnie obowiązujące”. W cytowanym wyroku sąd ten podkreślił również, że „pojęcie interesów konsumenta należy interpretować szeroko, nie zawężając ich tylko do kwestii interesu ekonomicznego, lecz rozważając to pojęcie również w aspekcie utrudnień i komplikacji, jak i dezorganizacji życia oraz konieczności podjęcia odrębnego postępowania dla dochodzenia roszczeń”.

Przykłady zakwestionowanych postanowień:

- W przypadku, gdy liczba dzieci nie przekracza 10 osób w przedszkolu dyrektor może podjąć decyzję o zamknięciu w danym dniu przedszkola (postanowienie sprzeczne z celem umowy);
- Po każdej nieobecności dziecka trwającej dłużej niż 7 dni rodzice są zobowiązani przedłożyć zaświadczenie lekarskie o możliwości przebywania dziecka w grupie;
- Koszt uczestnictwa dziecka na zajęciach dodatkowych będzie ustalany w zależności od potrzeb i ich rzeczywistych kosztów (brak jednoznacznej informacji o faktycznych kosztach przewidzianych zajęć);
- W okresie wakacyjnym tj. VII i VIII danego roku RODZICE wnoszą opłatę pomniejszoną a wynikającą z potrzeb placówki (brak jednoznacznej informacji o faktycznych kosztach obciążających konsumenta).

W sumie w powyższej grupie tematycznej wniesiono zastrzeżenia do 8 postanowień umownych, co stanowi 1,7 proc. ogółu postanowień, które w ocenie Prezesa UOKiK mogą naruszać interesy konsumentów.

WNIOSKI

Prawnej ocenie z punktu widzenia ochrony interesów konsumentów poddano wzorce umów 200 przedszkoli rozlokowanych na terenie całego kraju. W 163 przedszkolach wykryto 474 postanowień umownych, które zdaniem Prezesa UOKiK stanowią klauzule abuzywne naruszające interesy ekonomiczne i nieekonomiczne konsumentów, korzystających z usług przedszkoli niepublicznych.

Z przeprowadzonej analizy wynika, że spośród 474 oprotestowanych postanowień, największa ilość (tj. 127) to postanowienia przyznające prowadzącym przedszkola prawo do jednostronnego rozwiązania umowy (por. str. 12-15 raportu). Po pierwsze takie, które przewidują rozwiązanie umowy w przypadku niespełnienia przez konsumenta świadczenia pieniężnego w terminie. Innymi słowy, przedsiębiorcy określają w tych postanowieniach takie sytuacje, w których dochodzi do rozwiązania umowy ze skutkiem natychmiastowym bez wcześniejszego wezwania konsumenta do spełnienia świadczenia. Tymczasem, co wypada powtórzyć, postanowienia podobnej treści zostały uznane przez Sąd Ochrony Konkurencji i Konsumentów za niedozwolone i wpisane do rejestru postanowień wzorców umowy uznanych za niedozwolone. Stosowanie zaś postanowień, które zostały wpisane do rejestru wykazane w postępowaniu administracyjnym przed Prezesem UOKiK jest zgodnie z wolą ustawodawcy praktyką naruszającą zbiorowe interesy konsumentów. Po drugie takie, w których dochodzi do jednostronnego rozwiązania umowy w przypadku niespełnienia przez konsumenta innych niż np. „zaleganie z opłatą” postanowień umów. Przy czym okoliczności te nie są w umowie sformułowane w sposób przejrzysty i również nie przewidziano wyznaczenia choćby dodatkowego terminu do usunięcia przez konsumenta stwierdzonych uchybień.

Kolejna duża grupa zakwestionowanych postanowień, tj. 105 spośród 474, to postanowienia przyznające przedsiębiorcy uprawnienie do jednostronnego ukształtowania obowiązków stron, niezależnie od woli kontrahenta (por. str. 8-12 raportu). W tej kategorii znajdują się postanowienia uprawniające przedsiębiorcę do jednostronnej zmiany umowy bez ważnej przyczyny wskazanej w umowie (art. 385³ pkt 10 k.c.) oraz przyznające przedsiębiorcy uprawnienie do określenia lub podwyższenia ceny, lub wynagrodzenia bez przyznania konsumentowi prawa odstąpienia od umowy (art. 385³ pkt 20 k.c.). Tak sformułowane postanowienia, w skontrolowanych przez Prezesa UOKiK wzorcach umów, nie zapewniają konsumentom bezpieczeństwa co do kształtowania wysokości określonych opłat. Często w umowach nie podaje się w sposób precyzyjny kryteriów zmian czy też maksymalnej wysokości, o jaką opłaty mogą wzrosnąć, a ponadto nie gwarantuje się konsumentom prawa odstąpienia od umowy w sytuacji podwyższenia ceny. Przy czym godne uwagi jest, że umowy zawierane są z prowadzącymi przedszkola zazwyczaj na okres jednego roku określanego jako „rok przedszkolny”. Sytuacja ta zaś powoduje, że przedsiębiorca ma możliwość wcześniejszego skalkulowania przedmiotowych opłat. Ich podwyższanie w ciągu „roku przedszkolnego” powinno być zatem wyjątkiem i nadto opierać się na wymiernym wskaźniku jakim jest wskaźnik inflacji. W konsekwencji zakwestionowane postanowienia mogą wypełniać dyspozycję art. 385³ pkt 20 k.c., ponadto mogą być sprzeczne z dobrymi obyczajami, rażąco naruszając interesy konsumentów, (art. 385¹ §1 k.c.).

Kolejna grupa, zawierająca 92 postanowienia, to klauzule uprawniające przedszkola do pobierania nienależnych opłat w zakresie stawki żywieniowej za dni, w których dziecko jest nieobecne w przedszkolu oraz chesnego za okres, w którym przedszkole jest nieczynne (por. str. 16-18 raportu).

W dalszej kolejności oprotestowano 82 postanowienia wyłączające obowiązek zwrotu konsumentom wniesionych opłat w przypadku rozwiązania umowy z przyczyn leżących po stronie przedszkola (por. str. 21-23 raportu). W ocenie Prezesa UOKiK nie może być w umowach takich postanowień, które pozbawiają konsumentów możliwości uzyskania zwrotu całości lub części czesnego w sytuacji, gdy dochodzi do rozwiązania umowy z przyczyn leżących po stronie przedszkola (np. rażąco naruszenie zasad umowy w zakresie opieki nad dzieckiem).

Zakwestionowano również 39 postanowień, w których prowadzący przedszkola zastrzegają wygórowane odsetki z tytułu nieterminowych wpłat. Zdaniem Prezesa UOKiK przedszkola nakładają na konsumenta, za niedopełnienie terminów wpłat, rażąco wygórowane odsetki, które w wielu przypadkach przekraczają w skali roku nawet wartość świadczenia od którego są naliczane. W związku z tym, takie postanowienia umowne uznać należy jako sprzeczne z dobrymi obyczajami, rażąco naruszające interes klienta i tym samym za niedozwolone postanowienia umowne w myśl art. 385¹ §1 k.c. Powyższą ocenę potwierdza orzecznictwo SOKiK, który wielokrotnie orzekał abuzywność tego rodzaju klauzul. Przykłady takich postanowień znajdują się na str. 18-20 raportu.

Inne zakwestionowane postanowienia to: ograniczające odpowiedzialność przedszkoli w związku z realizacją umowy (15 postanowień – str. 20-21 raportu), uzależniające podpisanie umowy od zawarcia innej (6 postanowień – str. 15 raportu).

Reasumując, z przeprowadzonej analizy prawnej stosowanych przez przedszkola wzorców umów wynika, że zdecydowana większość zbadanych wzorców umów zawiera istotne nieprawidłowości, omówione przez Prezesa UOKiK w niniejszym raporcie. Generalnie należy podnieść, że spośród 474 zakwestionowanych postanowień są takie, wobec których istnieje podejrzenie uznania ich za klauzule abuzywne, albowiem w uznaniu Prezesa UOKiK kształtują prawa i obowiązki konsumentów w sposób sprzeczny z dobrymi obyczajami, rażąco naruszając ich interesy – niedozwolone postanowienia umowne w rozumieniu art. 385¹ §1 kodeksu cywilnego.

Ponadto, co już odpowiednio wskazano, w skontrolowanych wzorcach wykorzystywane są postanowienia, których treść może być tożsama z treścią postanowień wpisanych już do rejestru postanowień wzorców umowy uznanych za niedozwolone, o których mowa w art. 479⁴⁵ kodeksu postępowania cywilnego, co pozwala w stosunku do takich przedszkoli wszcząć postępowania w sprawach praktyk naruszających zbiorowe interesy konsumentów.

Przeprowadzona analiza prawna wzorców umów pozwala także niejednokrotnie zwrócić uwagę na nieczytelność i brak przejrzystości niektórych postanowień umownych. Zgodnie z przepisami kodeksu cywilnego postanowienia niejednoznaczne tłumaczy się na korzyść konsumenta (art. 385 §2 kodeksu cywilnego). Należy pamiętać, że profesjonalista (w niniejszym przypadku podmiot prowadzący przedszkole) zawsze obowiązany jest poinformować swojego kontrahenta, czyli konsumenta, będącego z zasady słabszą stroną stosunku umownego, o istotnych okolicznościach dotyczących kontraktu – w sposób prawdziwy, rzeczowy i kompletny, co jest cechą generalną prawa umów i wpływa z obowiązku lojalnego kontraktowania (vide: E. Łętowska, Prawo umów konsumenckich, Warszawa 2002, s. 215 i nast.). Wypada także w tym miejscu powołać się na stanowisko wyrażone w uchwale składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego 29 czerwca 1999 roku (sygn. akt III CZP 66/95), w świetle którego przedsiębiorca jest zobowiązany formułować postanowienia umów w sposób jednoznaczny, zrozumiały dla konsumenta i niepowodujący sporów co do interpretacji ich treści, albowiem jako „autor użytego sformułowania, a przy

tym profesjonalista, powinien bowiem uczynić to w taki sposób, by było ono zrozumiane przez adresata oświadczenia zgodnie z jego wolą”.

Nałożony przez ustawodawcę obowiązek formułowania wzorca umowy w sposób jednoznaczny i zrozumiały nie zawsze jest przez prowadzących przedszkola respektowany. Sytuacja taka może być przyczyną sporów w relacjach przedszkole – konsument (rodzice lub opiekunowie dziecka) lub okazją do wykorzystywania przez autora wzorca (przedszkole) możliwości dokonania wygodnej dla siebie interpretacji niejednoznacznych postanowień umownych.

Z uwagi na fakt, że w wyniku analizy prawnej treści postanowień poszczególnych wzorców umów stwierdzono nieprawidłowości, Prezes UOKiK podjął stosowne czynności – odpowiednie do rodzaju naruszenia – wynikające z ustawy o ochronie konkurencji i konsumentów, w celu ich eliminacji. Na dzień sporządzenia niniejszego raportu Prezes UOKiK:

- wystosował 128 przedsądowych wezwań do dobrowolnego usunięcia naruszeń występujących we wzorcach umów stosowanych przez przedszkola. Wskazane naruszenia mogą stanowić niedozwolone postanowienia umowne, w rozumieniu przepisów kodeksu cywilnego. W przypadku, gdyby przedsiębiorcy nie dokonali zmian postanowień mogących stanowić niedozwolone klauzule umowne, Prezes UOKiK rozważy możliwość wystąpienia do Sądu Ochrony Konkurencji i Konsumentów w Warszawie z pozwami o uznanie danych postanowień za niedozwolone – na podstawie art. 479³⁸ §1 k.p.c. w zw. z art. 385³ k.c.;
- wszczął 137 postępowań administracyjnych w sprawach praktyk naruszających zbiorowe interesy konsumentów, pod zarzutem stosowania postanowień wzorców umowy uznanych za niedozwolone, tj. wpisanych do rejestru postanowień uznanych za niedozwolone, o którym mowa w art. 479⁴⁵ §2 Kodeksu postępowania cywilnego. Wskazane postępowania zostaną zakończone wydaniem decyzji administracyjnej, od której przysługuje odwołanie do Sądu Ochrony Konkurencji i Konsumentów.

Powyższe sprawy, zarówno dotyczące wezwań, jak również postępowań w sprawach praktyk naruszających zbiorowe interesy konsumentów, nie zostały na dzień sporządzenia raportu zakończone. Jeżeli chodzi o wezwania to można spodziewać się, biorąc pod uwagę dotychczasowe doświadczenia, że większość przedszkoli dostosuje się do nich i zmieni zakwestionowane postanowienia w taki sposób, aby nie naruszały interesów konsumentów.

Konsument, który znalazł w umowie jaką zamierza zawrzeć lub w już podpisanej, postanowienie podejrzanе o abuzywność i znajdujące się w niniejszym raporcie, powinien zwrócić przedsiębiorcy uwagę na ten fakt. W przypadku, gdy nie wyrazi on zgody na zmianę kwestionowanych klauzul, najlepiej zmienić kontrahenta. Natomiast jeśli umowa już zawarta zawiera niedozwolone postanowienia wpisane do rejestru, to – zgodnie z definicją określoną w kodeksie cywilnym – takie klauzule nie wiążą konsumenta z mocy prawa. Jeżeli przedsiębiorca nie przychyli się do tego stanowiska, należy zwrócić się z powództwem o ustalenie do sądu powszechnego. Konsument może przy tym korzystać z pomocy miejskiego lub powiatowego rzecznika konsumentów lub organizacji konsumenckich (np. Federacja Konsumentów).